

JÚLIUS

TOLNAI OTTÓ

T. Orbán a gyalult konyhaasztalnál ült. Szemben édesanyjával, aki már az ebédet készült feltenni. Reggel érkezett szülővárosába. Valami értekezletre. Éppen csak hazaugrott üdvözölni szüleit. Apja a puskákat tisztította. Ha nem az őzfejeket, a politikusok kisebb-nagyobb tróféáit főzte az udvaron, akkor a puskákat tisztította a vadászszobává alakított alsókonyhában. Puha kis rongyokat kötözött egy erős zsinórra, és azt huzigálta végtelen az egyik csőben, majd szintén végtelen a másikkban. Mint hasonló esetekben legtöbbször, a fácántelepről váltottak szót. Volt-e vész, tyúkkolera, píp, próbálkozík-e a hermelin, a görény. Orbán szerette, ha apja a hermelin ravaszágairól, vérengzéseiről mesél. Hogyan fészkel be a fácánok közé, hogyan pattan az őz nyakára, fürdik szűz prémjében a forró vér gejzírjében. És főleg arról, hogy ha a hó fehér lapján egy fekete pont kezd mozogni, nyugodtan rá lehet löni, mert az nem más, mint a fehér hermelin farka végén levő fekete pont. Amióta nyugdíjba ment, a vadászegyesület fácántelepét vezette, minden energiáját abba ölte. Orbán visszament a konyhába. Leült édesanyjával szemben. Ne tűnjön úgy, szó nélkül távozik. Édesanyjával nem volt hasonló biztos témájuk. Ha leült mellé, mindig a kuka Hermina néni, meg a fia, a kuka Béla jutott eszébe — ahogy egymással szemben ülnek a mentaátvevő pincében. Egy légy bonyolult hangszerként pengette az ablakra szerelt dróthálót. Húrok helyett tán ilyen rézhálót kellene a hangszerekre feszíteni, áttörtebb, aprólékosabb műveket komponálni, tűnődött Orbán. Édesanyja vöröshagymát aprított épp. A beidegződött, motorikus mozdulatok zaja összhangban volt a légy lábak és légszárnyak játszott muzsikával. Orbán próbálta elképzelni, hogyan is láthatja ezeregy fazettás szemével a légy a rézdrót képezte ezeregy kis négyzetet — és könnyezni kezdett a szeme. Először azt hitte, a légy reménytelen erőlködése miatt, mert hogy a muzsika a menekülés reménytelenségéről szólt, azt valahogy természetesnek vette, aztán megértette, a hagyma marja a szemét. Ez még az a kisdeszka, kérdezte édesanyja felé fordulva. Az. A vásárban vettük Margarétával nyegvenhét húsvétján, ezt a vágódeszkát meg a kis rézszitát, amit az-

tán annyiszor megbámultam a spájk hús csöndjében: háncsdobja, éles, zöld selyemhálója koronaként csillogott a nyitott liszteszákon. Én mint elsőosztályos tán azért is emlékszem ennyire arra a vásárra: halas bicskát kaptam. És felülhettem a bolondkocsira! Nem tudom, honnan volt épp pénzünk, hisz édesapa akkor már börtönben volt. Felültem egy isteni gipszparipára, de elszédültem. Margaréta megzavarodott forgalmistaként hol a deszkával, hol meg a szitával hadonászott, hol le akarta állítani a bolondkocsit, hol meg fel akarta gyorsíttatni, attól függetlenül, mit olvasott le az arcomról. Elvékonyodik lassan, mondta Orbán. Igen, teljesen elvékonyodott, vette tán először jobban szemügyre a kideszkát édesanyja. Te már nem is könnyezel, csodálkozott Orbán. Megszoktam. Naponta csinálom, tudod apád milyen leveses. Nyisd ki az ajtót, csinálj keresztthuzatot, ha nagyon csíp. Nem, nem baj... rég sírtam már... Orbán hirtelen megpróbált egy csöpp iróniát vinni a dologba, de se hangsúlyával, se arcjátékával nem sikerült érzékeltetnie szándékát, a mondat valósként hangzott el, és anyja, mivel különben sem nézett fel, a körmei előtt villogó késpengére koncentrált egész lényével, úgy is értette — igaz, ő akkor is úgy érti, ha sikerült volna egy kicsit ironikusra, humorosra fogni, igen: ő mindenféleképpen jól értette volna. Orbánnak, aki hajnalban kelt és mély álomba zuhant az autóbusz mocskos kalodájában, jólesett lemosni arcát könnyeivel — noha ez csak afféle alibi volt: Orbán teljesen váratlanul tényleg sírni kezdett. Hogy vagytok? Sokat idegeskedsz? Ha nem előzi meg az édesanyja, Orbán ugyanezt kérdezi. A Krebszné mondta a piacon, az urától hallotta, az gyakran utazik Újvidékre, ha így folytatod, még le is zárhatnak. Orbán erőltetve felnevetett. A Krebszné! Még mindig olyan szép krepdesin ruhákban jár? De hát édesapa is volt börtönben. Mi megszoktuk a látogatásokat, a csomagküldéseket, az állami ünnepek előtt az amnesztiavárásokat. Kisfiam, ne beszélj így. Nem emlékszel, mennyit szenvedtünk azokon a teleken? Én inkább csak azokra a nyarakra emlékszem. Most is azért jöttem, hogy az értekezlet után leugorjak megfürödni a Tiszában. Elaludtam a buszban, belebuktam az újságba, mint valami Veronika-kendőbe — most az arcomról is szépen olvasni lehet a drágulásokról, a sztrájkokról, az ellenzék körmönfont tevékenységéről; valaki hányt mögöttem, úgy érzem, az én nyakamba is jutott. Mondanám, fürödj meg, de épp valami baj van a csappal, apád elzárta a vizet az udvari sachtban. Nem, nem, majd a Tiszában. A légy, zöld légy volt, mintha értesült volna Orbán tűnődéséről, bizonyult pengetését valóban teljesen összehangolta a kés villogó kopogásával, morzejeleivel. Orbán érezte, zoknijá nem képes már felitadni a lábszárán lecsorgó verejtéket. Kisfiam, ne haragudj, elfelejtettelek felköszönteni. Pedig látod, ott a kredencen a dopisznica, direkt azért vettem. Még valamelyik nap is járt az eszemben, gondoltam, késve is megírom, feladom. De már teljesen elszoktam az írástól, nézd, hogy

megpuffedtek a kezeim: szétesnek a betűim, képtelenek egymásba kapaszkodni, pedig tudod, valamikor szép kézírásom volt — az apácák nál a szépírás volt a főtantárgy, a hittan és a szépírás, még mindig őrzöm a szépírási versenyirkámat. Nem ültem neki, nem írtam meg másodszorra se, aztán meg bevágódtak az olasz vadászok, egy héttel előbb, mint vártuk, nem győztem sütni a kakasokat, főzni a tészta. Apád éjjel-nappal velük volt, Landrowerükkel belefordult a Sárga-árokba, nem is belefordult, lecsúszott, áthajtott rajta, nem látszott ki a békanyálból, ahogy felbukkant a túlsó parton. Szerencsére csak a szélvédő üveg tört be — repülön hozatott újat Pizából az a bányatulajdonos, te is találkoztál vele, az a kövér márványbánya-tulajdonos. Csak most, ahogy beléptél a konyhaajtón, pillantottam ismét az üres dopisznicára. Hanyadika is van már? Tizenharmadika. Tizenharmadika már? A mai napon — negyvenben — épp egyhetes voltál. Tizenharmadikán vitt ki bennünket Oromra egyik ismerősünk, a Körmöczi. Apád, ahogy megpillantott bennünket, még mondta is, várhattatok volna bár egy napot, nem lett volna muszáj épp tizenharmadikán kijönnötök. Milyen napra esett? Mi, tizenharmadika? Nem, ötödike. Péntekre, kisfiam. Péntekre? Pénteken este születél. A Tukacs Vera néni házában. Ott, az Öklöző Jézuskánál. Két gipsz lófej volt a szárazkapu-bejárat felett. Emlékszem azokra a lófejekre. Azokat mindig megnéztem. És ahogy felpillantottam, mindig megszedültem egy kicsit, akárha kapcsolatban lettek volna a bolondkocsi gipszparipáival, mindig eszembe jutott: itt születtem, de sosem mertem lelassítani a lépteimet, egyszer sem mertem belesni. Különös, hisz sokszor laktunk arrafelé. És hát különben is itt, Kanizsán szinte minden egyes házban megfordultam gyerekkoromban. Csak abban az egyben nem. Olykor felmerészkedtem az Öklöző Jézuska bronzvállára, vagy belefeküdtem az artézikut békanyálas vályújába — onnan fixíroztam azokat a gipszlovakat, világítottak, mintha nem is gipszből, hanem márványból lettek volna. Meddig laktunk ott, abban a házban? Semeddig? Hogyhogy? Anyám lakott ott a Margaréával. Nem értem, nagyanyáéknak volt házuk. Volt, de amikor anyám elvált, kiadta bérbe a házat, a Tukacs Vera néni meg ingyen beengedte őket Margaréával. Furcsa helyzet volt. És ráadásul akkor még én is bejöttem hozzájuk Oromról szülni. Mégis itt volt bába, orvos. Július elsején jöttem be a piacokkal. Volt néhány család, akiknél már learrattak, azok már pénteken bejöttek a szombati piacra, a vasárnap szentmisére. Legtöbb gazdának akkortájt benn is volt háza, éppen ott, azon az utcán, amelyik nálunk, az Öklöző Jézuskánál vált két ágra. Apád felpakolt bennünket bátyáddal a saroglyába. Még jó, hogy a kocsi hátradobott egy lópokrócot. Bátyád hatalmas krumplicukorszilánkot majszolt, karistolt égerfogaival. Épp előző nap kaptunk árut Hermann bácsitól: krumplicukrot, kőkemény mézeskalácsot, amiből néhányat a szatyromba szórtam a Margaréának. Mire hazaértünk, alig

fogyott a krumplicukorból, de viszont teljesen elpiszkolódott, fekete lett, medvecukorrá vált, jöllehet egy darabig sziken jöttünk, a lovak bokáig sziksoiban poroszkáltak. Az volt az érzésem, valaki elszórta, kiöntözte a malomból jövet a Járáson a lánglisztet, sőt a malmok is mind oda öntözik, oda szítálják titokban. Végtelen lángliszt és itt-ott egy-egy beinduló, ám azon nyomban véget is érő csipkebokorallé, amit a vadászok próbáltak volt ültetni a fácánoknak, csipkebokorallét a holdra, de most annak a néhány csipkebokornak is csak az volt a rendeltetése, hogy vörös virágával fokozza a forróságot. Már hetek óta nem mozdult a levegő. A búzatáblákról nagy hőhullámok verődtek az égre, az ég is izzani kezdett, izzani, mint a pékkemence boltja. Több helyen már felgyújtották a szérút, máshol meg a még talpon álló búza kapott lángra, szikrázva szállt a pörnye. Annyi forróságot gyűjtött magába a búza, hogy már lassan megszűnt a határ közte és a nap lőzött, sőt olykor úgy tűnt, a nap fénye hűsebb, kevésbé pörkölő, fojtó, mint az a búzából sugárzó. A tűzoltók állandó ügyeletet tartottak a nagytemplom tornyában. Hetekig csak az égő búzával bajlódtak, ahogy ők mondták, égő búzát arattak. Az egyik kis tűzoltó, aki már június közepe óta ügyeleteskedett, üvöltve kiugrott a toronyablakon. Úgy éreztem ott, a saroglyában, lángol a hajam, ég a ruhám, sikítottam, üvöltöttem én is, mint az a kis tűzoltó, de senki sem hallott, akkora zajjal voltak a lovak, úgy csörömpölt a szekér vasa. A cséplőgépek körül nyüzsgő emberek, a hadonászó etetőlányok úgy festettek, mintha égő aranyban lubickolnának, fuldokolnának. A föld lett pokollá, pontosan olyan, mint a nagytemplom festményein, a pokol meg elérhetetlen, hús, föld alatti odúnak tűnt. Míg Orbán édesanyja szavait hallgatta, hallgatta olykor a maga módján hozzáhallva, értelmezve, kiegészítve, könnyben égő szemei előtt kedves festőjének képei jelentek meg, azok a legmagasabb fokú hőséget akkumulált arany-, bronz- és vörösréztáblák, amelyeken az aratók úgy ölelik a búzakévéket, akár valami lángkígyókat, a földből fellövelő lángkígyókat, de könnyben égő szemei előtt olykor felrémlent magának a festőnek a meggyötört, szenvedő arca is — amint az örjöngő cellájának vasrácsán keresztül nézi a kánikulában lobogó aratókat. Édesanyja mind kisebb kockákra aprította a körmei között levő hagymafejet, ha már nem apríthatta tovább, gyorsan, nehogy Orbán észrevegye, hogy már csak magáért az aprításért aprítja, új fejet kapott ki a combjai között levő vesszőszakajtból, egyetlen mozdulattal ledobta könnyű, rózsaszín héját, ami tyúktollként lebegett körülötte, és máris bekapta a körmök satujába, máris lecsapott rá késével. Ahogy beértünk, anyám beleültetett a nagylavóba, és lemosott. Megmosta a hajamat, alaposan megmosott alulról is. Margaréta, akinek közben odacsúsztatam Hermann bácsi kőkemény mézeskalácsát, két kanna hideg vizet is rámlocsolt. Bebújtam az ágyba. Úgy éreztem, minden porcikámat szétrázta a szekér. Titokban abban reménykedtem, hogy a

borzalmas rázástól, zötykölődéstől előbb beindul a szülés. Előbb túl leszek rajta. Az ágy is forró volt, pillanatok alatt felitta, elpárologtatta azt a kis vizet, amit törölközés közben testemen hagytam. Mindent lehánytam, lehasogattam magamról. Bátyád megállás nélkül bőgött a konyhában, könnyeivel ismét tisztára mosva a krumplicukorszilánkot. Amikor az az olasz vadász, akinek a Landrówerével apád áthajtott a Sárga-árkon, letett ide az asztalra egy darab carrarai márványt, felkiáltottam: krumplicukor! De régen láttam már krumplicukrot! Még szerencse, hogy nem haraptam bele. Sajnos, senki sem tudta neki lefordítani, mi is az, hogy krumplicukor. Azt mondta, ha legközelebb jön, hoz egy nagyobb darabot, és a vadásztanya elé kifaragtatja belőle a vadórt meg a kutyáját. Ilyen vizesen, gondolta Orbán, aki egy alkalommal tényleg megismerkedett az olasz bányatulajdonossal, és az meg is hívta vendégségbe magához, Carrara Massába, ilyen vizes ingben, ilyen verejtékesen nem ereszkedhetek alá a márványbányákba. Benn a szobában csend volt, folytatta édesanyja, csak a legyek zúgtak, szerettek volna kijutni valahogy az elfüggönyözött homályból a világosságra, a napra. Csak a legyekről vettem tudomást, csak őket hallgattam, meg a muralovák behallatszó lépteit, ahogy szállítják a magtárba, oda néhány házzal arrébb a búzát. Hozzák, vontatják utánam a végtelen tüzet! Pillanatok kérdése csak, hogy a magtár sűrű épülete is lángra kapjon. Szólni kellene a tűzoltóknak, a palacsintás Gyurának bár, aki állandóan ott lebzsel a tűzoltók körül, és aki tűzoltócsáköval a fején néha Margarétánál is megfordul, szólni kellene, hogy az összes égő arany ide folyik, el fogja hamvasztani az egész várost. Éreztem, szobánk falát is már körülölelte, átömlött padlásunkra, az egérlyukakon befolyt az ágyam alá. Nagyon nehezen születél. Vigyáznom kellett volna, ne épp júliusra hagyjalak. Ha szorít a fagy, ha künn esik a puha hó, könnyebb a szülés. Orbán előtt, a hó végtelen fehér lapján feltűnt egy mozgó fekete pont: hermelin! Július harmadikán anyám végre elment szólni a bábanak. A Vittus néninek? Nem, a Bonca Annuskának. Olyan kövér, szemölcsös asszonyka volt? Igen. Rémlik, habár én a Vittus néni jobban emlékszem. Ő volt a bába nekünk, függetlenül attól, hogy közülünk melyikünket segített, ráncigált ki éppen ő a világra. Vittus néni még Vitéz nagyanánál is magasabb, derekabb volt. Sokat fociztunk a háza előtt, abban a zsákutcában. Gyakran láttuk, ahogy elrohan öblös orvostáskájával, a táskából kifityegő krisztírral, vörös labdával. Nem szóltunk, de össze-összепillantottunk — és az, akinek épp akkor szállt a kezébe az eres disznóhólyag, az a hólyag erős szagát akaratlanul is összekötötte Vittus néni mesterségével. És nagy gyertyát rúgott az égbe. A fiával élt, az is kétméteres volt. Emlékszem, amikor apa először utazott Abbáziába, a Vittus néni fiától kért kölcsön egy klottsuszpenzort. Különös, hogy ezt a semmiséget ennyire megőriztem emlékezetemben, kerülök-fordulok eszembe jut, tűnődött Orbán, noha érezte, édesanyja

lánglisztjével, égő, mindent elárasztó aranyával szemben — különben is — nagy szüksége van a hús tenger kékségének bevezetésére. És ott, a konyhában is egyre melegebb lett, a nap a zizegő dróthálón keresztül édesanyja ugráló kését célozta, az meg játékos tükörként verte vissza a sugarakat Orbán szemébe. Boldogok voltunk, hogy apánk a tengeren van, milyen boldogok. De eszünkbe se jutott, hogy mi is vele mehettünk volna. Az artézi kút vályújában, a Tiszában lubickoltunk, és apánkat láttuk az Adria közepén — állni. Érdekes, állni, nem fürödni, még csak nem is a vízben járni. Meg voltunk győződve, a boltból több doboz kékkítőgolyót, több zsák kékkövet, azúrkék falfestéket vitt magával, és mind beleöntözte az Adriába — azért lett olyan kék a víz azon a képslapon, amit küldött. Orbán alig artikulálva a szavakat, inkább magának motyogott, szipogva a hús, az erőskék, a felerősített kékségű Adriáról. De mégis jó volt hallgatni a muralovak lassú, nyugodt lépteit, folytatta édesanyja, ahol abbahagyta, mit sem hallva tehát Orbán motyogásából. Végül már pontosan tudtam, hány stráfkocsi van forgalomban, tudtam, melyik ló sántít, melyik lábáról esett le a patkó. Estefelé, amikor már a munkások elmentek, gyakran másztunk át a zsinagóga padlásán keresztül a magtárba, szólt meg anyjával egyidőben Orbán. Ez biztonságos átjáró volt, az éjjeliőr csak a bejárati kapura ügyelt. Amikor meg már bejutottunk, nyugodtan futkározhattunk, a gabona nem csinált zajt, felitta a hangokat. Szerettünk hancúrozni a forró búzában. Szerettük simogatni a vakítóvá fényesedett vödörket, és főleg azokat a hólapátokat, amelyek a gabona forgatásában koptak vékonyná, mint ez a kisdeszka, vékonyná, mint a halászok evezői, amelyek az ősi halászfamíliákban hagyományozódtak nemzedékről nemzedékre, a halászok evezői, amelyekkel egyformán mernek vizet és égő napot, messziről többször tűnt úgy, a hazaérkező halászok azért nyomkodják vízbe evezőiket, mert lángra kaptak, égnek, lobognak. Nagyon szerettünk ott hancúrozni. Hemperegni a lányokkal. Ha teljesen eláztunk, ha már vacogó csontjaink kezdtek elkocsonyásodni a Tiszában, akkor a magtárba mentünk felszáradni, moszatlényünknek ismét relatíve meghatározott, szilárd formát adni. De ugyanúgy, mint a tollraktárban, ott is féltem, rettegtem, belefulladok, elnyel a forró búza. Az egyik Dukai gyerek bele is fulladt a tányéricába. A tányéricsa természetét nem ismertük annyira. A napraforgó magja még a búzánál is több forróságot gyűjt magába, tányéricsába fulladni borzalmasabb, mint búzába, rozsba, kölesbe, árpába, zabba, tengeribe. Nehezen születél. Nagyon nehezen, kislíam. Napokig hol legurultam a két téglán álló ágyról, hol felmásztam, felkapaszkodtam rá. A lepedő összecsavarodott alattam, nyirkos hüllőként tekeredett rám, eldobtam magamtól. Jó volt a derékalj durva érintése. Lassan szétfeslett a száján a varrás, olyan lett, mint egy nagy császármetszett has — és bebújtam, visszabújtam, magzattal a hasamban én is magzat lettem, bevacoltam magam a tiszta, csak egyéves

tengerihéjba. Úgy hittem, abban a pillanatban csapott össze felettem az égő búzatenger. Elsöpörte a falakat, leszaggatta a mennyezetet. Margaréta és anyám szótlánul néztek. Anyám tíz gyereket szült, de csak én és a Margaréta maradtunk meg, a Margaréta is alig. Csak azon csodálkoztam, hogyan győzte szegény temetni őket. Jöttek a fájások, elmúltak. Hajnalra anyám mindig felsúrolta a padlót. Hangtalanul, de erősen sűrölt, szinte belefojtotta a gyökérkefébe a sercegést. Olyan volt a padló, mint a gyűrődészka. Jólesett hemperegni rajta. Tiszta szaga volt. Hús volt, mint az uszadékfa. Tisza-szaga volt. Jobb volt ott, lent a deszkán jajgatni, mint fenn, az ágyban. Hajnalra felsúrolt, és aztán napközben nem is igen léptek be. Anyám ott ült a két ajtó között a sámlin, hogy a konyhát meg az udvart is szemmel tarthassa. Volt három kendermagos tyúkjá. Margaréta füvet szedett nekik a gesztenyefák alatt, az árokparton, meg ha magtár előtt kilyukadt, felhasadt egy-egy zsák, akkor telerakta köténye zsebeit búzával. Ült anyám a sámlin, Margaréta meg állt mellette mereven, kiguvadt szemekkel. Titokban rágcáltak valamit. Margaréta biztos a mézeskalácsot, vagy a köténye zsebében maradt búzaszemeket. Anyám mindig csak égett kenyérhéjat majszolt. Egész életében csak azt. Ma sem tudom, valóban szerette, orvosságként fogyasztotta, vagy egyszerűen csak rászokott a sok nélkülözésben. Szerettem volna kérni tőlük egy darabka égett kenyérhéjat, búzaszemet, de akkor már nem tudtam normálisan megszólalni. Ha kinyitottam a számat, üvöltés hallatszott, noha én csak egy szem búzát akartam kérni Margarétától, egy forró búzaszemet, ami pont úgy néz ki, mint a derékalj, mint az én mindinkább szétnyíló hasam. Anyámn olykor rámordult Margarétára: megtojt a tyúk, szaladj, szedj egy kis füvet! Jöttek a fájások, elmúltak. Veled beszélgettem, akkor már mindinkább csak veled, kisfiam. Mindent elmondtam. El, hogy kint ég a búza, tűz van, ég minden, ég az Ég. Meséltem a boltról. Hogy a boltal csak baj van, mind nagyobb baj lesz, előbb-utóbb szétverik, ránk gyújtják. Mondtam, még meggondolhatod. Valami ilyesmiket, persze jajgatásokkal, imával keverve. Később azt mondták, napokig félrebeszéltem. Mondtam, igen, félre, neked. De valamiféleképpen ők, anyám és Margaréta is veled beszélgettek. Kicsit ők is félre. Nem tudtam figyelni rájuk, de ilyesmiket mondogattak felváltva, énekelve szinte: Agyon köll verni. Csomót köll kötni rá. Agyon köll verni. Agyon a zöld legyeket. Csomót kell kötni rá. Csomót, ha pöcse lesz. Agyon köll verni a zöld legyeket. Agyon, mert beköpi szegény kődökét. Agyon köll verni. Csomót kell kötni rá. Csomót... A magas szobafal tövéhez másztam, a gipszszület alá. Még ómamáé volt, római zárando-útján a pápa is megszentelte. Mesélték, az emberek drága, színes holmikkal hadonásztak a pápa orra előtt a Szt. Péter bazilikánál. Ómama szűz, vásári gipszszülete (azt mondják, egy kishomoki embertől vette a martonosi búcsúban) megállította egy pillanatra a pápát. Kivette óma-

ma kezéből, megcsókolta, megszentelte. Mondott valamit lila ruhás kísértőinek, ómama fejére helyezte a kezét. Próbáltam felkapaszkodni hozzá, de a ósamam nem engedett, ismét és ismét ellökött a faltól. Úgy érzem, te veselkedtél neki, mintha csak te rúgtál volna el bennünket a feszülettől, ami egykor ómama szobájában lógott, anyám halála után meg a Margarétáé lett, kérte, tegyen mellé a koporsóba, de nem tettem. Várták, szétnyílnak teljesen, várták, elfolyjon a magzartivem. Jöttek a fájások, a görcsök, jöttek, elmúltak. Jöttek, elkocogtak a muralovak — idővel összehangoltam velük a fájásokat. Csak addig fájt, amíg pakoltak, aztán a lépteik ritmusa megnyugtató, lecsillapította a fájásokat, kisimította a görcsöket. T. Orbán könnyezve bámulta édesanyja kezét, úgy tűnt, már az ujjait is mind felaprította, csak épp még nem söpörte bele a piros pöttyes fazékba, egyelőre még úgy hagyta, mint a hagymafejet, egészben. Orbán észrevette, lassan édesanyja szemüvege is bepárasodik. Azt mondják, jót tesz a szemnek — a sírás, mondta zavarát leplezendő, de az enyémmek már nem használ. Meg kell operáltatni. Nem halogathatom tovább, megvakulok. A húgod elintézte, átmegyünk Bajára. Jó lenne összeszedni egy kis forintot. A légy mit sem engedve a maximális intenzitásból, még mindig a rézhálón muzsikált. Zöld volt, a háló is zöld volt, és mögötte, az udvar közepén a fenyő is. A fenyő észrevétlenül elfoglalta az egész udvart. Az államosítás, a tűz, a börtön után, az itt vásárolt porta felét apja eladta, azért szorultak be így ebbe a csöpp udvarba. És aztán még ez a fenyő is elkezdett nőni, terebélyesedni. Minden jel szerint jó rétegre talált, ismételtette az apja. Minden jel szerint. Alig maradt hely a kutyának, az üstháznak, ahol a koponyákat, a trófeákat főzte, a tyúkoknak, a birkáknak, mert télire még három birkát is behozott a vadásztanyáról. T. Orbán akárhová pillantott, mindenhol erős sugarak lödöztek, tük szúrtak felé. Nagyon kellett uralkodnia magán, hogy csak észrevétlenül sírjon, észrevétlenül maga előtt is, ne kezdjen el zokogni. Aztán amikor megjött a Bonca Annuska, akkor már nem féltem annyira. Anyám kávéfőzött neki. Úgy illett, a bábának kávéfőzni, meg bekészíteni egy kis likórt, mint disznóvágáskor. Leborotvált, bekent körül jóddal. Mi történt? Miért sírtok? Meghibbantatok?, lépett be Orbán apja a konyhába, hóna alatt a felnyitott, akárha kettétört puskával. Nem sírunk. A hagyma csípi a szemünket, mondta elszégyellve magát édesanyja. Nézd, mondta édesapja, az ablak elé állt és felemelte puskáját, mintha csak valami bonyolult öngyilkosságot készülné végrehajtani. A légy hirtelen elhallgatott. A fenyőről gerlék lebbentek. T. Orbán belegukkerozott a csöbe, de kis híján elejtette a fegyvert, amit közben apja átengedett a kezébe. Nem szólt, de mintha azt akarta volna mondani, inkább ezzel foglalkozz, mint itt szipogsz anyáddal. A csillogó, lila cső szemközt lőtte a zenitjéhez közeledő júliusi nap sugárkötegével. Abszolút, mondta dadogva Orbán. Visszaült az asztalhoz. Közben fi-

nom kattintással becsukta a fegyvert, ölébe fektette. Az agy izmos testét, a fogalvány gravírozását simogatta. A gravírozásokat szerette legjobban apja fegyverein, a fém vonalkás véseteiből, valós vasfűvéből előbukkanó fácánokat. Lógott az alsókonyhában az őz- és szarvaskoponyák, agancsok, kitömött baglyok, sasok, gulipánok között egy régesrégi olajnyomat: nagy, túltömött, bíborfejű fácán surran a kép erőszöld előterébe, mintha valami hatalmas kasza egy suhintással levágta volna a madár és a köztünk levő zöld rengeteget, messze hátul meg a lesben álló vadász karjában tartott fegyverrel. Gyerekkora óta, majd fél évszázada tanulmányozta T. Orbán ezt a nyomatot, de hiába, sosem tudott egy százaléknál több esélyt kicsikarni a fácán megmenekülésére. Nem járt apjával vadászni, de ha véletlenül kissé hosszabb ideig maradt otthon, olyankor mindig behúzódtott a vadászszobába, a bőrrökkel takart heverőre. Bonyolult méréseket végzett a nyomaton, egy alkalommal még vonalzót is használt, vagy az apja vadászkönyveit, pontosabban *A vadászati ismeretek kézikönyvének* csodálatos köteteit olvasgatta, a kötetek szép metszeteit nézegette. Sokszor olvasta újra. A fogalvány vagy a cikornya című fejezetben, ahogy Orbán szokta volt mondani, a kékítés leírását: „Jelenlegi ízlés szerint a fegyvernek az agyból kiálló vas- és aczél-részei a csövet kivéve, melynek rendszeren sötét szürke szín adatik, kékeszürkére futtatnak be. A befuttatás kétféle módon eszközölhető, nevezetesen: a tisztán kireszelt és kicsiszolt vasrészek vagy behintetnek kéksavas káli porral és vörös izzóvá hevítettnek mindaddig, míg a kéksavas káli fel nem olvad és a befuttatandó vasdarabnak felületét be nem futja, vagy pedig be tétetnek egy égett bőrből előállított szénporral telt pléhszelencébe, a mely egy órán át égő szén között hevítettik.” E csodálatos könyvremek (Grill Károly Cs. és Kir. Udvari könyvkereskedése Budapest, 1892) különösségét még nagyban fokozta az is, hogy tollal, fekete tintával mindegyik kötetben ott írta: Sándor János plébános tulajdona. Orbán apja, az egykori földvári lelkésztől kapta ezeket a könyveket, ugyanis az ötvenes évek elején együtt raboskodtak Požarevacon, meg a Prokletijén. Később Ókérre került, ahol furcsa véletlen folytán Orbán is vett kiárusított könyvtárából néhány darabot (Maeterlinck: *A méhek élete*, Renan Ernő: *Spinoza*, Barrés: *Greco*, Huxley: *Élet és halál*, Pascal: *Gondolatok*, Mauriac bevezetésével, Szekfű Gyula: *Három nemzedék és ami utána következik*, Baránszky-Jób László: *A magyar széppróza története szemelvényekben*, Wertheimer Ede: *Ausztria és Magyarország*, Szutórisz Frigyes: *A nővényvilág és az ember, Szent Agoston vallomásai* a Parthenon kétnyelvű klasszikusai sorozatában). Orbán mindig zavarba jött, ha ezt a talán épp lúdtollal írt bejegyzést nézegette, ugyanis úgy sejtette, a papok nem szoktak vadászni. Nehezen tudta elképzelni a püspököt, a pápát vadászás közben. Nem értette, miért volt szüksége Sándor Jánosnak *A vadászati ismeretek kézikönyvére* — miféle vadászatokra készült? Nem

értette Orbán, de ettől függetlenül, azokon a vadászszobai sziesztáin valamiféleképpen Sándor János is mindig jelen volt, úgyhogy azokat a méréseket, kalkulációkat a zöld nyomaton nyugodtan nevezhetnének egyfajta fohászkodásnak, imádkozásnak is, annál is inkább, mivel ezeket a méréseket sokszor térdepelve kellett elvégeznie, fohászkodásnak, imádkozásnak — azért az egyetlen tán lehetséges százalékért. Mi van veletek?, ismételte az apja. Miről beszélgettetek? Azt kérdezte, mikor született. Hát, július ötödikén, nem tudod, fordult zavart mosollyal a arcán Orbán felé. Nem köszöntöted fel a gyereket? Nem, az idén először felejtettem el felköszönteni. Pedig ott a dopisznica a kredencen, ott a kis, kék szifon alatt. Nehezemre esik már az írás. Pedig te mindig szeretél írkalni, azt mondták, gyöngybetűid vannak. Sztérgurultak, sehogyan sem sikerül már felfűzni őket. Meg aztán, tudod, előbb érkeztek meg az olaszok is. Július ötödikén, ismételtette az apja. De nem a dátumot kérdezte, a napot. Azt, hogy melyik napon. Melyik napon? Hát pénteken, pénteken este. Te kint voltál Oromon. Kint voltam Oromon, a boltban, meredt maga elé az apja. Akkor kint volt boltunk? Egy évig béreltük itt, a postával szemben a Piriné fűszerkereskedését, de aztán mások vették meg. Mi meg kimentünk Oromra. Ott béreltünk üzletet, Oromhátot. Vegyeset? Vegyeset. Árultunk kerékpárt, szöget, kenyeret, Csókáról meg a HERZ-től, Banatski Karlovacról hústölteléseket, aztán sárgavásznat, madzagot, manillát, kocsikenőcsöt, ostorszíjat, cukrot, sót, ként, festéket, pecsétviaszt. Miért mentetek épp Oromra? Nem is tudom, félig-meddig odavalósiak voltunk. Azt a részt ismertem legjobban. Onnan fentről szépen elláttam a Tiszáig, el Adorjánig, Martonosig. A Járáson laktunk gyerekkoromban, a Felsőjárás-szélen. A birkákat, teheneket rendszeresen elhajtottuk majdnem Orompart alá. Aztán édesapám tizennégyben berukkolt, csak tizennyolcban jött haza. Egyedül maradtunk anyánkkal. Anyám nagyon szerette a földet, az állatokat, különösen a lovakat. Szántott, kaszált, betakarította a termést. Hordta haza a tököt Oromhátról. És megvadultak a lovak. A tökpiramis megindult előre, a lovak közé bombázta szegényt. Mintha valaki az égből bombázta volna hatalmas sütőtökökkel. Vagy maga az ég bombázta volna. Hatalmas sütőtökökkel (disznótökkel, mert mindig két részbe csaptuk a fejszével, fele a miénk volt, dugtuk máris a kemencébe, fele meg a disznóké), meg kisebb bibircsókosakkal, szép koronásokkal. Verte apró dísztökök esőjével. Mit jelenthetett a töknek ez a fertelmes haragja? Robogó, robbanó lavinája. Tán a természet is háborút indított, ugyanolyat, mint a frontokon a férfiak? Ott álltunk mind a nyolcan, egymás kezét fogva. És semmit sem értettünk. Hogyan is értettünk volna, amikor a környéken senki sem termesztett annyi tököt, mint anyánk. Mintha csak meghibbant volna szegény, mindenhová tököt ültetett. Mintha kiszámította volna, mennyi kell egy tökpiramishoz, a tök mindent elsöprő, mindent agyonbombázó,

égi lavinájához. Házáig vonszolták tetemét a lovak, mert férfias szokása volt csuklójára csavarni a gyeplőt. Vonszolták, mi meg szaladtunk utánuk. Valahogy mindig vonzódtunk aztán oda. Oromhátra. Leheveredtünk testvéreimmel, szépen, sorban a forró porba, és sokszor épp tökmagozva úgy mocorogtunk ott, a domb forró porában, akárha anyánk hátához lapulnánk. Az a végtelenbe elhullámzó dombhát az ő sírja. Az ürgéket, vakondokokat, mezei egereket is biztos azért lestük, figyeltük néha naphosszat, mert ők lejártak anyánkhoz. Azért szerettünk segíteni a rókalnyukak ásásánál is, mert abban reménykedtünk, benn anyánk kuporog, köti nekünk a gyapjúharisnyákat. De mégis legtöbbet tán a farkaspókok finom, fehér lepellel fedett gödröcskéi mellett ücsörögtünk. Vártuk, kikeljenek a kispókok, amelyek egytől egyig anyjuk hátába kapaszkodnak, vagy ha el is távolodnak, finom szálakat vonnak maguk után — úgy éreztük, azok a finom szálak minket is kötnek, kötnek minket is, mint az apró farkaspókokat, kötnek anyánkhoz. Az a végtelenbe elhullámzó dombhát az ő sírja. Igen, minden biztonnal azért béreltünk ott aztán boltot is... Berukkoltam, rezervista voltam, Szabadkán a FÉRUM gyárban. Az udvarban táboroztunk. Erősítették a határt. Hordtuk az anyagot, főleg a vasbetont. Fegyverünk nem volt, le is szereltünk gyorsan. De hát az nem negyvenben volt. Nem, tényleg nem negyvenben. Az előző évben. De ő negyven júliusára felől kérdezett engem. Negyven július? Negyven júliusában hazajöttetek anyádékhoz, Kanizsára. Én meg ott maradtam egyedül a boltban. Hallgattam a legyeket. Mindig elhatároztam, felkötök egy légyragasztó szalagot, volt rengeteg, sokat eladtam belőlük. De sosem kötöttem föl. Hallgattam őket. Meg az üvegharang alá került darazsat. Igen, az az üvegharang alá került darázs negyven júliusában volt. A Hermann bácsitól épp akkor kaptam árut. És egy darázs a krumplicukorral az üvegharang alá került. Nem engedtem ki. Hallgattam, hogyan veri a fejét az üvegfalba. Hogyan harangozik. Igen, az a harangozás negyven júliusában volt, pontosan emlékszem. A Hermann bácsit hányban vitték el? Negyvennégyben. Arra már én is emlékszem, ott laktunk a Pálinkás-házban, szedtük a papsajtot az utcán, és egyszer csak megállt egy kamion a Hermann bácsi kis, feketére festett boltja előtt. Azt hittük, áru érkezett a RUFF-tól. De nem, valami csizmás emberek őket, a Hermann bácsiékat pakolták fel. Aztán napokig csak a legyek dongtak a kis boltban. Ti hazamentetek. Én meg a darazsat hallgattam, hogyan harangozik a homlokával az üvegen. Rakosgattam a pecsétviasz rudakat, noha akkor, negyvenben még nem sok csomagot küldtek az aszszonyok. A csomagok ideje majd csak aztán jött el. Benn, Kanizsán, aztán, hogy Teleki főbe lőtte magát, mást se csináltam, csak pakoltam, kötöttem, címeztem a csomagokat. Pecsételtem őket. Állandóan égett a gyertya a pult sarkán, mint egy örökmécses, volt, amikor egész nap nem húztam fel a pecsétgyűrűt, akkor kapta ezt a lilás fényt. Már fejből tud-

tam a győri, munkácsi, harbachi, ravensbrücki, ogyesszai, kijevei, harkovi címeiket. Az én testvéreim is ott voltak a Donnál, János ott is maradt, a Jóska, az visszajött, gyalog. Hallgattam, hogyan harangozik a darázs. Meg járt a *Reggeli Újság*, azt olvastam. Miért épp a *Reggeli Újság*ot járattatok ott, Oromon? Azért, mert abban minden szombaton jött a lexikon. Az a kék? Igen, a végén küldték a kemény, kék fedeleket. A postás beszélt rá, mondta, lesz benne lexikon, kétkötetes mindentudó, ingyen. Mondtam, hogy nekünk már van egy lexikonunk, a TOLNAI, de a postás azt mondta, éppen azért kell még egy, hogy legyen mivel összevetni, rajta lehessen őket kapni, ha hazudnak, meg hát a *Reggeli* azért mégis idevalósi dolog, nem pesti smafu. Tetszett ez a smafu, és előfizettem. Nem bántam meg. Néha késve érkezett, sosem reggel persze, de hát végül is akkor volt reggel, amikor a postás beadta a *Reggelit*. Szépen kiterítettem a pultra, és aztán addig böngésztem, amíg a következő meg nem érkezett. Ha megérkezett az új, az előző napit elcsomagoltam. A lexikonívét is mindig egy álló hétig böngésztem. Érdekes dolgokat tudtam meg belőle. Például azt, hogy Bosanski Brodban is van naftafinomító. Meg hogy valamikor volt hattyú nagyságú galamb, úgy hívták, hogy: *dodo*. Elég volt egy oldalt átböngészni, az apró betűk máris lecsillapítottak. A kocsmában voltam biliárdozni, erre is jól emlékszem, ez is júliusban volt. Nagy gikszert csináltam, lecsúsztam a dákóm, felhasználottam a posztót, pedig sokáig krétáztam. Dühösen visszamentem a boltba, és a mindentudót kezdtem böngészni, nehogy szét találjam verni az üveg-meg porcelánárut. Gondoltam, az apró betűk majd lecsillapítanak. Mit ad isten, a heti ív épp a G betűs volt. Gyorsan megkerestem a Gikszert. Azt írta: *kicsuszamlás*. Ez a kicsuszamlás sokáig foglalkoztatott aztán, mert azon a nyáron pontosan úgy éreztem, kicsúszik a lábam alól az a forró, poros dombhát, valami nagy gikszert van a levegőben, csak nem tudtam, már elkövettem vagy még csak ezután fogom elkövetni. Azután követtem el. A nagy gikszert. A nagy gikszerek sorozatát. Szombaton dél körül lehetett, éppen eszegettem. Szalámit, sajtot az újságon. A pénteki újságon, mert a szombati csak hétfőn jött meg. Amikor beállítottak a piacok. És mondták: megszületél. Felbontottam nekik egy krachedlit. Aztán elmentek, és én csak egyre hallgattam, hogyan harangozik a darázs az üvegharangban. Egyre csak bámultam az újságot a szalámi meg a sajt körül. Egy bezdáni papucsost megrúgott a ló. Azt írta a szalámirúd végénél. Azután azt a kishírt olvastam el, amelyre a háromszögsajt hegye mutatott. A szubotcai rendőrbíró pénzbírságra ítélte Weltner Lászlót, aki kerékpárján haladva csúnyán összeszidott egy katonai őrszemet, mert nem tért ki kellő gyorsasággal útjából. Ezen a kishíren, ennek a Weltnernek a magatartásán aztán sokáig tanakodtam. Honnan a fenéből ez a magabiztosság? Hogyhogy a katonai őrszemnek kellett volna kitérnie előle? Arra a végkövetkeztetésre jutottam, hogy ez a Weltner sejt valamit. Különben be sem várta volna az őrszemet, már előbb le-

tért volna az útjából, le, méghozzá villámgyorsan. Ez a Weltner sejt valamit a világ eljövendő alakulásáról. Megjelent a *Kalangya* új száma. A Hamburgban működő Hajózási és Trópusi Betegségek Intézete orvosi tanfolyam keretében ismerteti a legfontosabb egzotikus fertőző betegségeket. A pesti *Színházi Magazin* közölte a kiváló noviszádi magyarnóta-szerző operettjének tangóját. A tangó zenéjén és szövegén kívül hozza a lap a szerző fényképét is. A tangó közlése a jugoszláviai magyarnóta-szerzők újabb sikerét és megbecsülését jelenti. Noviszádon a Temerini út 141-es számú házban, a kamrában felakasztotta magát Telárevics Lázó negyvenéves adóőr. T. Orbán, míg apja szavait hallgatta, próbálta felidézni emlékezetében, melyik is lehetett az a 141-es számú ház, hisz ő egyetemista korában éppen arrafelé lakott, az sincs kizárva pontosan a 141-es házban. Telárevics Lázó öngyilkosságának oka ismeretlen, levelet nem hagyott hátra. Éppen egy súlyos bácstopolyai kerékpárszerencsétlenségről olvastam, amikor bejött Bosznai, a tanító. Kérdezte, mi újság. Mondtam: meglett a gyerek. Neki is felbontottam egy krachedlit. Említettem a Weltner esetét, meg aztán hangosan felolvastam a topolyai közlekedési szerencsétlenségről szóló cikket. Ami váratlanul felizgatta. Kisült, ismeri a szerencsétlenül járt lány apját, együtt tanultak, együtt voltak katonák is. Ocsenás József bajsai téglagyáros felesége kerékpárjával nekihajtott Puhalák József bácstopolyai tanító tizennégy éves lányának, aki szintén kerékpárján haladt. Puhalák Irénke olyan szerencsétlenül esett le kerékpárjáról, hogy a lába két helyen eltört. Bosznai annyira felizgatta magát, hogy meg sem mertem említeni neki, én meg Ocsenást, a bajsai téglagyárost ismerem. Este nem zártam be. Éjszaka ismét nekiültem, hogy áttanulmányozzam az újságot. Valami bizonyosat kellene megtudni a világról. Valami bizonyosat, mint az a Waltner. Most, ma, mert holnap már késő lesz. Noviszádon a LAFAJET teljes végeladást hirdet. A LAFAJET-nél én is vásároltam női alsóneműt, harisnyát, kesztyűt, igaz, nem nagy tételben. De miért hirdet most egyszerre teljes végeladást? A kormány egyelőre eltekint az egységkenyér bevezetésétől. Tehát be fogja vezetni. A bolt előtti poros téren egész éjszaka nagy volt a forgalom, mind jobban beindult az aratás. A baromfi mind odagyűlt szedegetni az elhulló szemet. A kanizsai városi előljárárság figyelmezteti a lakosságot, hogy a mezőgazdasági munkáknál csakis helybeli, kanizsai cséplőgépekkel dolgozhatnak. Egészen közel hajoltam az üvegharanghoz. A darázs már napok óta egyfolytában verte a fejét az üvegfalba. Napok óta egyfolytában harangozott. Verte a harangot, félre. Mint a tűzoltók benn, Kanizsán. Addig néztem, hogy végül már nem tudtam, melyikünk van bent és melyikünk kívül. Az én homlokom is megfájdult, vörösen kidudorodott, annyira igyekeztem az újság hírei mögé látni. A kormány pótrendelettel a Prizádot felhatalmazza, hogy a hatóságok igénybevitelével szedje össze a búza és kukoricakészleteket. A Prizád tehát az új rendelettel rekvirálási jogot kap. Ezt a jogot a Prizád aszerint

használja fel, ahogyan a hadsereg és a passzív vidékek ellátásának érdekei megkívánják. Szakértők számítása szerint a kereskedőknél és termelőknél összesen 4—5 ezer vagon búza van. Miféle szakértők ezek, kérdeztem homlokomat még erősebben verve az üvegharangba. Miféle szakértők? Közben meg találtam lökni a szalámirudat (HERZ) és ott állt előttem egy kis cikk a manillarejtegetőkről. Ettől a cikktől nagyon megrettentem, ugyanis épp hajnalban hordtam szét én is a manillát a cséplőgépekhez. Valamennyit természetesen én is visszatartottam. Dél-előtt aztán, ahogy rakodtam a raktárban, néhány zsák sót meg kénport tettem a maradék manillára. Munkám végeztével egy zsák kénport dobtam a vállamra, és bevitettem a boltba. Az aratással egyre égetőbbé vált a manillával való ellátás kérdése. A manilla importcikk, Jugoszlávia mintegy 130 vagonnal szokott importálni, az idén azonban mindössze 25 vagonnal érkezett. Egyes kereskedők még rendelkeznek készletekkel tavalyról, de ezeket visszatartották. A bíróság Weizenhoffer Lajos petrovgrádi kereskedőnél például 19 mázsa manillát foglalt le. Egész éjszaka ott könyököltem. Hol az újságot bújtam, hol meg a darazsat figyeltem. Nem értettem, miért köröz olyan lankadatlanul, amikor már ezerszer megtapasztalta, hogy nincs rés, repedés az üvegharangon. Amikor már mind a kettő, az újság is, meg a darázs is kifárasztott, a kocsikat kezdtem figyelni, hogyan őrlik a port a bolt előtt. Selyemmé őrlték, de azonnal tele is szórták törekkkel, úgyhogy végül már annyira szúrta a szemem, hogy könnyezni kezdtem. És akkor egyszer csak a hold rásütött a porra. Megijedtem. Arannyá, aranyporrá őrlték a csúnya, fekete port. Azt hittem, megőrültem. Kiszaladjak egy zsákkal, lapáttal? Nem, biztosan az a kocsmai társaság akar megviccelni. Azok szórtak szét valamit. Kezemből zsákkal, lapáttal már éppen ki akartam osonni, amikor észrevettem, hogy a bolt padlója is sárga. Csak akkor értettem meg, az én vállamon hasadt ki a zsák, én szórtam szét a kénport. Hajnalra már szinte fejből tudtam az újságot, de annyit sem értettem belőle, mint amikor elkezdtem olvasni. Kibotorkáltam a bolt elé. Az égbolt pontosan úgy csillogott a búzával, kénnel kevert por felett, mint a benti üvegharang. Elkezdtem szaladni, hogy beleverjem a fejem. Hogy félreverjem. Valahol kint aludtam a szalmán. Szerencsére épp vasárnap volt, nem kellett nyitni. Aztán meg tizenharmadikán kihozott benneteket a Körmőczi. Mondtam, várhattatok volna még egy-két napot, nem kellett volna éppen tizenharmadikán kijönnötök. Negyvenegyben visszajöttünk Kanizsára. Nem kellett volna. Ott kellett volna maradni Oromháton. Bejöttünk és megalakítottam a Keresztény Kereskedők Beszerző Szövetkezetét. Telefon: 54. És ez lett az első gikszer. Ugyanis minden pénzünket azonnal felküldtük Pestre, áruért, a Hangya-cégnek. És mind odaveszett. Ha egy kicsit kivárunk, visszatartjuk a pénzt, vagy másba fektetjük, lehet, másképpen alakulhattak volna a dolgok. Hiába olvastam, nem tudtam kibogozni az újságból a háborút. De nem engedtem a negyven-

nyolcból. Eladtuk Mári néni földjeit. És megvettük azt a házat a boltokkal a központban. Alighogy beindultak volna, államosították őket, majd nemsokára titokzatos körülmények között, kigyulladtak, porrá égtek. Orbán gyerekkorában végignézte azt a hatalmas tüzet. Két napig nem mozdult mellőle. Annyira vacogott, végül beleült a forró hamuba. Aztán jött a szalicileset, a börtön. És így sorakoztak a gikszerek szinte egész a nyugdíjig. Már az én szemem is csípi, fejezte be mondókáját az apja. Abbahagyhatnád már, mordult a feleségére, nem disznóvágásra készülünk. Elugrok a Törtelihez, jövök nemsokára. Édesanyja dühösen új hagymát szorított a kisdieszkára. T. Orbán összereszt. Most valahogy kezdődhetet el az értekezlet. Érezte, képtelen lenne végigülni, gyomra nem fogadná be az ún. értekezleti kávé. De még nem tudta mitévő legyen. A kredencen, a nagy, porcelán sótartó, a réz kávédaráló, a régi cukorkásdobozok (RUFF), a szemüvegtokok, orvosságüvegcsék között a nikkelvekkert kereste. Hallotta, ketyeg, de sehogy sem találta. Pedig ott állt a régi helyén. Ott, ahol már évtizedek óta, a kávédaráló mellett. Orbán elveszett a kredenc rengetegében. A tárgyak, akárha valami ragasztóval lettek volna bekelve, tartóztatták, alig engedték továbbcsiklani tekintetét, sorban megcsillogtatták gyerekkorát idéző fényességüket, de az azóta eltelt idő finom elefántcsontszínű kopásait, halványkék ütéseit is érzékeltették. Valami megzavarta, megakasztotta a kávédarálónál. A kávédaráló régi hűlnivázájukra emlékeztette, amelyet bátyjával loptak negyvenötben az egyik elhagyott gépágyú mellől. Mintha valami üvegfalba ütközött volna. Csak aztán vette észre: az üvegharang! Nem volt alatta krumplicukor, nem volt alatta semmi. Mégis az a közeg tűnt legsűrűbbnek, az akadályozta meg, hogy az óráig hatoljon. A gipszfszület sejtett mögötte. Az, amit édesanyja emlegetett, amihez kínjában fel akart mászni, az amelyik még ómamáé volt, aztán meg Margarétáé lett. A gipszfszület, amellyel gyerekkorában Orbánnak is volt egy esete. Társasjátékot játszottak, nagy hévvel. Gyorsan fel kellett írni az eredményt, de Orbán sehol sem talált ceruzát,krétát. Lekapta a falról a gipszfszületet, amelyen akkor már letört a megfeszített egyik keze. Lekapta, és azzal írta fel a pontokat. Gyorsan visszaakasztotta a helyére, de aztán a nap folyamán és az elkövetkező napokban lassan eluralkodott rajta a büntudat. Hét végén más jellegű, halálos bűneivel együtt meggyóna az esetet a plébánosnak: megszentégtelenítette — írt, firkált nagyanyja fszületével. A mind porózusabbá váló keresztben közben a megfeszített másik keze is letört. Mintha csak durván ledarabolták volna kézfejét. Még mindig nem találta az órá, de egészen biztos volt benne, elkésett. Valójában Orbán csak a főnökét helyettesítette ezen az értekezleten. Főnöke azt gondolhatta, Orbán örül, hogy hazautazhat, nem fog kérdezősködni a részletek felől, nem fog gáncsoskodni. Ez csak olyan előzetes összeroffenes, magyarázta neki, döntenéi majd a következő értekezleten fogunk, ha megtörté-

nik a konzultáció tartományi szinten. Orbán megpillantotta a vekkert. Elkéstem. Édesanyja pánikszerűen új hagymáért akart kapni, de keze megállt a levegőben, látta, Orbánt már nem tudja tovább tartóztatni. Az óra ketyegése, a légy muzsikája hirtelen elviselhetetlenül felerősödött. A kutya morgása, szusszanása is behallatszott. A kis terrier egészen biztosan a rókaljukak hús labirintusáról álmodozott. Orbán felállt. Nem tudta, mit kezdjen a súlyos fegyverrel. Kiviszem, mondta. Leheverek egy kicsit a vadászszobában. Hagyjad nyitva az ajtót, tényleg többet találtam aprítani a kelleténél. Lent is kiszelőztethetsz, a napokban naftalinoztam. A kis terrier nem érzett fel. Ez még sohasem történt meg, a kánikula letaglózta. Ahogy lélegzett, erős szőrzete meg-megcsillant. Napon felejtett drótkefe. Rézdrót kefe, amellyel, mielőtt a fenyő tűterítékére dobták volna, óriási aranyrögöt tisztítottak. Tudta, nem lenne ereje játszani a kutyával, a fegyver lila csillanása minden bizonnyal felizgatná, nem tudná egyhamar megnyugtatni, nem tudná megértetni vele, nem vadászatra indul. Akkor meg mit keres, még mindig kezében ez a kétsövű puska?! Belépett a vadászszobába. Gyorsan becsapta az ajtót. A kutya elől surrant be, de a forróság és a naftalin észbontó keverékétől már hőkölt is volna kifelé, vissza a fenyőillatba, úgyhogy a szó szoros értelmében egyszerre csapta be a háta mögött és az orra előtt az ajtót. Szülei már többször rosszul lettek a naftalintól, de hiába, a moly ellen vívott értelmetlen harcukat képtelenek voltak abbahagyni. Felettből értelmetlen volt ez a harc, hisz a moly már rég megszokta a naftalint, az sincs kizárva, egyenesen táplálékul szolgáltak neki a zsíros kristálylemezek, másrészt pedig nem voltak értékes bőrök azok ott, a szobában. Az őzbőröknek hullott a szőrük, rosszul lettek kikészítve, a vaddisznóbőrök meg tele voltak lyukakkal, nagy kopásokkal, ahogy rájuk pillantott az ember, szinte hallotta, hogyan dörgölöztek makkozás közben a tölgyekhez. Orbán nem engedve el a puskaát a báránybőrökkel teledobált heverőre vetette magát, kis híján ki-döntve a lábakat helyettesítő téglarakásokat. Ezek a bőrök hozzáértően lettek kikészítve, szép fehérek voltak, puhák, naftalin sem csillogott bennük. Mélyen belenyomta arcát a bőrökbe. Az első tavaszi bárányokat látta a Járáson, az első tavaszi bárányokat hallotta. Mind mélyebbre fúrta az arcát. És felzokogott. Könny nélkül, inkább a hányásra emlékeztető hangok, vonaglások kíséretében. De azonnal abba is hagyta. Úgy tűnt, zokogása áthallatszik a konyhába — és édesanyja máris morzejeleket küld neki késével kopogva a kisedszkán. Orbán gyakran ült be az egykori mentaátvevő pince mély ablakába. A rácsot és a dróthálót már rég szétmarta a rozsdá, de most sem volt kisebb szerepük: a behatoló napsugarakat pontosan úgy, olyan kévékben továbbították, mint régi szentképeken, metszeteken. A pince teljesen üres volt. Az utolsó mentaszállítás alkalmával abszolút kisöpörték. Csak most látszott, a tömérdek száraz növény márványfényűvé csiszolta kövezetét. Abszolút

üres volt. Abszolút telített. Orbán még ott fenn, évekkkel az utolsó szálítás után is, teljesen elkábult. Valóban, a menta átható illatát egyedül csak a naftalinhoz lehet hasonlítani — tán azért is ötlött ott, a vadászszobában ismét Orbán eszébe az a két néma alak. Semmijük sem volt. Azok a koldusok közé tartoztak, akik nem halmozzák, nem guberálják, nem batyuzzák a semmiségeket, a szemetet. Igaz, Hermina néni és Béla nem is koldultak. Semmi sem fért volna a túltelített közegbe. Tán még a hangjuk sem, ha valami csoda folytán megszólalhattak volna. Néha lehetett látni őket a nagytemplom küszöbén, de nem koldulni, nem alamizsnáért ültek oda. A misére jöttek. A nagytemplomon kívül csak a magtár létezett még számukra. Ruhájukat az eldobott zsákokból készítették, nyáron csalánzsákokból, télen sűrű, nehéz liszteszsákokból. Télen kapucnijuk is volt. Zsákból könnyű kapucnit csinálni. Pontosan úgy néztek ki, mint a szerzetesek. Ültek egymással szemben. Hallgatták egymás némaságát. Szemükben nagy rettenet égett, az ő számukra már minden megtörtént — a nem létező világ visszhangját hallgatták. Télen a magtárba húzódtak, befűrték magukat a búzahegyek közepébe. Ott örökké nyár volt. A gyerekek sokszor tapostak rájuk. Orbán hiába nyomta mind kétségbeesettebben a bőrökbe arcát, tisztán hallotta édesanyját, mintha csak ott ülne mellette, az ágy szélén. A bába szétfeszítette a lábaimat. Erős keze volt, mint egy hentesnek. Nagy cuppanás hallatszott, majd a borotvált ágyékba nyomult a kis rózsaszín kaucukoponya. Orbán hirtelen felugrott. Fejét beleverte az egyik ostyaszerűvé főzött özkoponyába. Mindig az volt az érzése, amikor megpillantotta ezeket a koponyákat, hogy ostyahulladékból építették, szerkesztették őket. Az ostya, az ostyahulladék tiszta ízt érezte ilyenkor — az ízek közül a legtisztábbat valahol a kenyér és a gipsz között. Ülőbe rántotta a vadászati kézikönyv egyik kötetét, az mindig segített. A terrier név a terra latin szóból származik. Kilesett az ablakon, a kutya, a négy rugóra szerelt rézdrót kefe, nem mozdult. Tovább tisztítani azt a nagy aranyrögöt! Szép, lefőzött fejjel, már rég meglőtten mélyen a föld alá menekülni vele! Lapozott, közben, mint aki fél, mind közelebb húzta magához a puskát. A puskát, hogy meg ne izzadjon, azonnal ágyba kell dugni. Visszalapozott a kékités kedvenc leírásához, ez volt az, pontosan ez, ami eddig mindig segített. A bőrből való szénpor közt történt hevítés által a vasrészek a szénpor egy részével vegyi összeköttetésbe lépnek, mi által felületük, acélkeménnyé válik és sötétszürke, barna és feketébe játszó kék foltokkal vegyült színt nyernek. Simogatta a vésetet — ahogy ujjbegyei megérezték a fácán tollazatát, elrántotta kezét. Orbán kerülte az olajnyomattal való találkozást. Sosem volt ilyen fontos számára az az egy százalék, mint most. Félt, ha újabb mérésekbe, vizsgálódásokba bocsátkozna, azt az egy százalékot sem tudná kimódolni. De késő volt. A magas, erős fő Orbán arcába csapott. Pontosan ez volt az a pillanat, amikor az utolsó csöpp harmat is felszárad a külön-külön

kiköszörült fűszálakról, gyékényről, sásról. És abban a pillanatban poros, sárga is lett minden. A békatőr pengéjére hirtelen odaégett egy kis csiga, nem volt ideje hűvösbe csusszanni. Mint wolframszálak lobbantak ki a pókhálók, de kiégésükkel csak még világosabb lett. Még vakítóbb. Ez a füves sás sűrűbb volt a búzánál, kötött, ragadt, mint a muhar. Orbán, négykézlábra ereszkedve, fejével csinálva magának utat, hangtalanul próbált továbbsurranni. Egy kis tisztáson a papot pillantotta meg. Nem tudta pontosan megállapítani, a földvári plébános-e vagy a kanizsai, akinek meggyóna a firkálás halálos bűnét. A papnál nem volt fegyver. Kezében, fekete reverendája előtt a gipszfüzetet markolta görcsösen. A nagy, erős, bíborfejű állat elsurrant Orbán lába mellett. Megérezte, a tollas test forró pulzálását. Nem mert moccanni. Ha megijeszti, egyenesen a vadász csövére röpíti. És tényleg, abban a pillanatban a vadász hatalmas alakja is feltűnt, imbolyogva. Orbán csak most ismerte fel benne az olasz bányatulajdonost. Visszahanyatlott a báránybőrökre. Eddig kitömött madárijesztőnek vélte a vadászt. Bábusnak, amelynek valaki, afféle játékból inkább, igazi puskát nyomott a kezébe. S most hirtelen egyértelművé vált, az a pokolian pontos olasz állt felettük. Az, aki, különösen szárnyasok — kacsa, fácán, vadgalamb, veréb — esetében, sosem hibáz. Paolo Maraviglia, a toscanai (Carrara Massa) milliomos, aki hatféle márványt bányász, köztük négyféle fehéret, aki nemcsak Európában és Amerikában épít hófehér márvány felhőkarcolókat, hanem Tunéziában és Szaúd-Arábiában is, HYATT REGENCY HOTEL — JEDDAH MONASTIR, akinek nincs elfecseirelni, elhibázni való ideje, se pénze, akinek vadászás közben is pontosnak, precíznek kell lennie, akár a legnagyobb business alkalmával. Orbán nem értette, hogyan is juthatott eddig ahhoz az egy százalékhoz, egyáltalán a megmenekülés lehetőségéig gondolatához. Egyszer, amikor megismerkedtek, Orbán művészettörténeti ismereteivel kérkedve a carrarai márványból készült híres szobrokról próbált vele beszélgetni. Egy angyalszoborról dadogott épp valamit, amikor Maraviglia hangosan felröhögött, nyálával mind összefröcskölve Orbán arcát, puskája után kapott, és puff! puff!-ot kiáltozva mutatta, hogy azok az idők rég elmúltak, ő mindent lepuffant, puff! puff!, ami szárnyas, még az angyalokat is, ma már csak felhőkarcolók vannak, hófehér márvánnyal burkolt, üres tornyok, amelyekbe szúnyogok se juthatnak be, nemhogy még hízott angyalok: puff! puff! Orbán ismét a vastag fedelű, régi könyvbe próbált kapaszkodni. Gyorsan olyan fejezetet kellett találnia, amelyet még nem olvasott, ami leköti, eltereli figyelmét a köpködő olaszról: puff! puff! puff! RÉMZSINEGEK. A rémzsinegek alkalmazási célja az, hogy a felriasztott vadat bizonyos területen egy ideig vissza lehessen tartani. A rémzsinegek közül a legismertebb a tollrémzsineg. 110 lépés hosszú, erős zsineg, amelybe egymásba szúrt libatollak vannak erősítve. Orbán visszaugrott a pattanásig feszült zsineg-

től — ezzel nem szárnyasokat terelnek. De most meg térdig mocsárba bukott az egyik lába. Ahol nincs körülzárva a rémzsineggel, tollrémzsineggel, ott mocsár húzódik vékony, sült réteggel álcázva magát. A vadász mind magasabba emelkedett. Még az idegesen cikázó hangyák sokaságát is látta. Margaréta és anyám szájukra tapasztott kézzel meredtek rám. A bába már könyékig véres volt. Orbán vigyázva nyúlt ki, matatott jobb kezével a dohányzó asztalkán apja történetgyűjteményében. Egy átlátszó falú történyt emelt maga elé. A történehüvely hivatása az, hogy egy lövésre szükséges anyagokat felvegye, ezeket állandóan összetartsa, és egyúttal a csövet hátrafelé elzárja. A tömérdek kék fényű sörét közé bámult. De miért ennyi?! Vigyázva töltött, a kattanas ne legyen túl hangos. A pap mégis felneszelt, megiramodott Orbán irányába. De belefutott a mocsárba. Magasra emelve a gipszfeszületet, némán süllyedt. Tisztán lehetett látni, a firkálás hogyan csonkolta le a megfeszített kézfejét. Orbán kissé visszahúzta fejét a sásba. Kedves festőjét látta ismét, amint az őrzőgő rácsain keresztül nézi az egyre közeledő Aratót, s abban a pillanatban, ahogy észreveszi, nem rácsok azok a kezei között, hanem búzaszálak, világossá válik előtte, a Halál az ott, az Arató képében. De ebben nincs semmi szomorú, teszi hozzá azon nyomban, világos nappal játszódik, a nap fényében, amely finom, arany sugárzással áraszt el mindent. Nyúl ugrott kicsinyeivel, de a fűnyíró felszeletelte őket. Őz iramodott volna, de a fényes gép, pipaccsal hintve be az egész határt, egyszerre darabolta le mind a négy lábát. Orbán ismét kidugta fejét. Arca gyűrött volt, mint az aggastyánképű újszülötteké, csuromvéres. Kint vakítóan erős reflektorok alatt csattogva dolgoztak a kombájnok. Kint éjszaka volt. Színtelen üvegrepedésnyi csík választotta el a két izzó tájat. A tarlón, vállán zsákkal, egy ember kóválygott bukdácsolva, mind többször esve térdre. A zsák felhasadt, kénpor folyt belőle. Orbán felismerte édesapját. Tücskök, mindenféle sáskák fuldokoltak a sárga porban, a ganajtúró bogarak száza nagy aranylabdákat görgettek, immár maguk is aranyosan. Maga felé fordította a fegyvert. Úgy helyezte szemére, akár egy sötét szemüveget (vak szemüveget), ügyelve, hogy a csöveket összekötő, hídszerű sín pontosan az omegaráncba üljön. Ujját a ravaszra helyezte. A zöld nyomaton hirtelen apró, rózsaszín peremű lyukak szakadtak a fácán körül. A terrier felpattant, pánikszzerűen ide-oda iramodott a fenyőtűben, mind elviselhetetlenebbé fényesítve az óriás aranyrögöt. A villogó kés ismét kopogni kezdte morzejeleit.